

Språkplan 2023-2027

Innholdsfortegnelse

Side 3 - Innledning

[Side 4 - Arbeid og implementering av språkplanen](#)

[Side 5 - Høytlesning](#)

[Side 6 - Høytlesning – metode](#)

[Side 7 - Hva kan hjemmet bidra med?](#)

[Side 8 - Kjennetegn av de som ikke følger språkutviklingen](#)

[Side 9 - Kartleggingsplan](#)

[Side 10 - Arbeid med ord og begreper](#)

Side 11 - Barnehagen

[Side 12 - Kjennetegn for god praksis](#)

[Side 13 - Barn med annet morsmål](#)

[Side 14- Den gode leken](#)

[Side 15 - 1 – 2 åringer](#)

[Side 17 - 3 – 4 åringer](#)

[Side 19 - Førskolebarna](#)

[Side 21 - Overgang barnehage - skole](#)

[Side 22 - Overgangssekken](#)

Side 23 - Barneskolen

[Side 24 - «Tips til den gode time»](#)

[Side 25 - Lek i undervisningen](#)

[Side 26 - Varierte læringsmetoder](#)

[Side 27 - Tilpasset opplæring](#)

[Side 28 - Intensiv opplæring](#)

[Side 29 - Før og etter nasjonale prøver](#)

[Side 30 – Nasjonale prøver ungdomsskolen](#)

[Side 31 - Underveisvurdering](#)

[Side 32 – Lese og læringsstrategier](#)

[Side 33 - Lesemetoder](#)

[Side 34 - Klasselesekurs](#)

[Side 35 - Veiledet lesing og skriving](#)

[Side 36 - Digitale verktøy](#)

[Side 37 - Digitale læringsverktøy– som hjelpemiddel](#)

[Side 38 - SFO](#)

[Side 39 - 1. trinn](#)

[Side 42 - 2. trinn](#)

[Side 44 - 3. trinn](#)

[Side 46 - 4. trinn](#)

[Side 48 - 5. trinn](#)

[Side 50 - 6. trinn](#)

[Side 52 - 7. trinn](#)

[Side 54 - Gode nettsider til egen kompetanseheving](#)

[Side 55 - Gode bøker til egen kompetanseheving](#)

Innledning

Språklig kompetanse forstås som evnen til å snakke, lese, skrive, lytte og tenke kritisk for å kunne forstå muntlig, skriftlig, visuell og teknologisk basert informasjon. Språklig kompetanse handler om evnen til å forstå det som blir sagt og lest, å kunne bruke språket funksjonelt og kritisk – og å kunne uttrykke seg relevant muntlig og skriftlig i ulike situasjoner. Språk er et viktig sosialt samhandlingsverktøy, og et verktøy for kommunikasjon og kunnskapstilegnelse.

Huller i språkkompetansen reduserer muligheten for læring og sosial interaksjon. Barn med svake ferdigheter i norsk språk ved skolestart preges ofte av dette gjennom resten av læringsløpet. Faktisk viser forskning at svak norskspråklig kompetanse ved inngangen til skolen, er en viktig sammenheng for frafall i videregående opplæring. Barnehagen spiller derfor en viktig rolle for hvert enkelt barns språkutvikling, gjennom å legge til rette for gode språkmiljøer med nærvær av gode språkmodeller, og systematisk språkstimulering. Så tar skolen over for å bygge videre på det barnet har lært i barnehagen.

- Denne planen gjelder for hele Risør kommune, og skal ligge til grunn for hele oppvekst-sektoren (barnehage og ut ungdomsskolen).
- Den skal skape en rød tråd gjennom opplæringen, og skape mer likhet mellom de ulike enhetene.
- Punktene i denne planen er bindende og et minstekrav for hva opplæringen skal inneholde for de ansatte i barnehage/skole. Husk at i tillegg til denne planen, er det viktig å tilpasse opplæring til alle elever. Gi også utfordringer til elevene som havner over målene vi har satt oss i planen.
- Tanken bak planen er at du skal se hva din gruppe gjorde før de kom til deg og du skal også se hva barna/elevene skal igjennom etter de har vært hos deg.
- Planen skal sikres ved at det jobbes med implementering og nødvendig kompetanseheving i alle enheter.
- Lederne i oppvekst har et overordnet ansvar om at alle ansatte kjenner til, bruker og jobber etter planen.
- Det skal være en plan som evalueres og endres etter behov.

Arbeid og implementering av språkplanen

Skoleeier:

- Analyserer skolenes behov, og legge til rette for kursing og kompetanseutvikling innenfor lesing.
- Følger opp og legger til rette for at skoleledere har tid til å følge opp arbeidet med leseplanen på den enkelte skole.
- Følger opp resultater på barnehager og skoler gjennom analyseårshjulet.

Skole/barnehageledere:

- Ser til at leseplanen er lett tilgjengelig for alle ansatte på skolen.
- Gjennomgår planen i personalet og jobber med planen i utviklingstiden flere ganger i løpet av barnehage/skoleåret.
- Veileder og observasjon på avdelinger og i klasserom rundt daglig bruk av elementer fra språkplanen.
- Tar ansvaret for at leseplanen blir implementert og brukt på den enkelte skole.
- Synliggjøre planen på skolen og overfor foreldre/foresatte.
- Gir opplæring og informasjon ut til hjemmene for å øke deres kompetanse for egne barns språkutvikling
- Bruker analyseårshjulet for å se på egne resultater og observasjoner for å kontinuerlig bedre egen praksis.

Pedagoger:

- Bruker planen aktivt for å kvalitetssikre leseopplæringa på de ulike trinn.
- Gjør leseplanen synlig og kjent for foreldre/foresatte.
- Bruker planen som et viktig verktøy i all planlegging av egen undervisning.
- Kjenner sitt trinn/gruppes mål og vet hva de har jobbet med før og vet målene de strekker seg mot i neste steg.
- Leser seg opp og holder seg faglig oppdatert innen feltene som nevnes i planen.
- Kjenner tegn og tiltak til barn/elever som ikke følger normalprogresjon.

Fagarbeidere og assistenter:

- Bidrar aktivt i muntlige språksituasjoner med barn
- Deltar i faglig utvikling på skolen
- Bidrar med et rikt muntlig språkmiljø

Høytlesning

Hva:

Høytlesing fremmer god språkutvikling og lesekompetanse. Ved å ha en kultur for høytlesing i klasserommet gis alle elever lik tilgang til teksten, uavhengig av egen evne og vilje til å lese selv. Læreren har mulighet til å stoppe opp og samtale om innholdet, personer og hendelser, skape undring og refleksjoner, og gjøre sammenligninger sammen med elevene. Det er viktig å tilpasse valg av bøker til elevenes kunnskap og ferdigheter.

Elever som blir lest høyt for har større sjanse for å utvikle engasjement for lesing i klasserommet. Biblioteket kan være en viktig samarbeidspartner for å lykkes med å skape leseglede. Se tips om litteratur og veiledning i «På sporet manualen».

Bøker som velges til høytlesing må være kjent for læreren før den brukes.

Tips og ideer:

Språkløyper:

Høytlesing og den litterære samtalen

Artikkel:

Få mer utbytte av høytlesingen

Hefte:

Hvordan planlegge for høytlesing?

Metode for «den gode leselæreren»

- Viser at de bryr seg om, og at det betyr noe for dem at eleven lykkes
- Kjenner elevens mestringsnivå
- Bruker et avansert språk, men er flinke til å forklare
- Bruker varierte læringsmetoder
- Har høye, men realistiske, forventninger til elevene
- Har spesiell oppmerksomhet mot hjelp til de elever som strever
- Bruker i utstrakt grad tilpassede oppgaver
- Gir akkurat den hjelpen som trengs for at eleven skal mestre – ikke mer
- Bruker ofte andre elever som medlærere
- Følger opp arbeidet elevene gjør, og gir faglige tilbakemeldinger
- Gir differensierte tilbakemeldinger basert på innsats og individuelle kriterier
- Fokuserer på lesing og skriving hver dag
- Formidler leseglede
- Er opptatt av også å gi elevene gode leseopplevelser uten å (alltid) kreve annen innsats.

Høytlesning - metode

Før lesing:

- Lærer gjør seg kjent med boka slik at man kan forklare ulike begrep og fagspesifikke ord.
- Lese tittelen på boka, navnet til forfatteren og illustratør
- Snakke om bilde på forsiden
- Snakke om hva boka kan handle om
- Lese på baksiden av boka
- Se på innholdsliste
- Bla i boka og snakke om bildene
- Snakke om hva eleven/barnet allerede kan om bokas tema

Underveis i lesingen:

- Snakke om hva ord eller bilder betyr
- Snakke om hva dere ser på bildet
- Peke på bilde og tekst
- Lese ett avsnitt av gangen og snakke om hva det handler om

Etter lesing:

- Snakke om hva boka handlet om
- Se på bild og snakke om innholdet ut fra det
- Snakke om ting barnet/eleven kjenner igjen fra egen hverdag eller andre bøker
- Snakke om hva eleven/barnet tenker er mest spennende eller overraskende
- Snakke om nye ord og bruke ord fra boka i andre sammenhenger

Tips:

[Hvordan planlegge for høytlesning?](#)

[Gode leseprosjekter i skolen](#)

[Litterær samtale](#)

[Video, litterær samtale](#)

Hva kan hjemmet bidra med?

Foreldre/foresatte skal:

- Høre elevene i leseleksen hver dag
- Oppfordre og legge til rette for lesing i hjemmet og være gode leseforbilder.
- Følge opp skolens leseprosjekter
- Følge med på informasjon på ukeplaner og andre læringsplaner.
- Oppmuntre dem til å bruke biblioteket, lese aviser, blader, tidsskrifter og på nettet.

Tips og ideer:

Vær beskrivende - Forklar hvor du er, hva du gjør, hvor du skal og hva du ser. Forklar det ut fra hvordan barnet selv vil se det og være interessert i.

Still spørsmål - Still spørsmål. Overdriv slik at de skjønner at det er et spørsmål som inviterer til et svar.

Fortell historier - Stimuler fantasien til barnet ved å fortelle og dikte historier om hva du ser rundt deg. Det kan være om personer eller ting dere ser.

Vær positiv - Å snakke med og snakke til handler ikke bare om å gi beskjeder eller fortelle hva barn skal eller ikke skal gjøre. Gjør det å snakke til noe morsomt og positivt.

Unngå babyspråk - Barn forstår tidlig mer enn vi tror. Det er ingen poeng å snakke unaturlig og med «babyspråk». Snakk enkelt, men naturlig til barnet.

Bruk gester - Non-verbal kommunikasjon er viktig for barns forståelse av det som skjer rundt seg.

Stopp opp og hør etter - Sist men ikke minst. Stopp opp og gi barnet en sjanse til å respondere og svare deg.

Metoder:

Snakk mye med barnet, la dem sette ord på følelser, tanker, og verden rundt. *"Hva skjer nå? Hva er det? Hva gjorde du i dag? Hva tenkte du nå?"*

Ha gjerne bilder eller figurer som dere kan snakke rundt hjemme for de minste. Les for barnet. Gjennom høytlesing øker barnets vokabular og språkforståelse. Forskning viser at barn som blir lest for jevnlig har bedre språklig forståelse og kompetanse. I tillegg er det en god mulighet for å bygge gode relasjoner, få en rolig stund i en travel hverdag, få trening i sosiale ferdigheter, og ikke minst bygge fantasien. Snakk med barnehagen/skolen hvis det er noe dere lurer på eller undrer dere over. Sammen kan vi finne gode løsninger for å hjelpe ditt barn videre.

Kjennetegn av de som ikke følger språkutviklingen

Førskolealder:

- vansker med uttale og artikulasjon.
- vansker med å uttrykke seg språklig
- dårligere ordforråd enn jevnaldrende.
- vansker med rim.
- liten interesse for, eller vansker med, å lære bokstaver.

1.-4. trinn

- Eleven har vansker med å automatisere bokstav-/lyd-assosiasjonene.
- Eleven har svak fonemisk bevissthet.
- Eleven har vansker med fonologisk lesing (lydering).
- Eleven kjenner ikke igjen de høyfrekvente ordene (ikke, jeg, ei, nei, ja, osv.).
- Eleven blander små og store bokstaver i skrift.
- Eleven skriver sakte (også ved avskrift).

5.-10. trinn

- Eleven leser sakte.
- Eleven har problemer med å avkode nye og ukjente ord.
- Eleven har utviklet få ordbilder.
- Eleven staver lydrett.
- Eleven har vansker i engelsk (automatisering av gloser, lesing og staving). Gjelder ikke alle.

Tegn og signaler du kan se etter.

Når man er bekymret, settes i gang tiltak med en gang – ikke vente å se.

Den som først får en bekymring har ansvar, og dermed også ansvaret for framdrift i arbeidet. Dette ansvaret har du inntil det er overlevert til en annen fagperson, og denne er klar over at han/hun har overtatt ansvaret. Pedagogisk leder/kontaktlærer har uansett ansvaret så lenge barnet er i gruppa/klassen.

En bekymring kan være faglige ferdigheter, sosialt samspill, hjemmeforholdene og mer.

I Risør oppvekst bruker vi BTI – metoden når vi opplever en bekymring. Hva er BTI – metoden?

BTI

Samarbeid med foreldrene

Hva er jeg bekymret for?

- Hvor sterk er denne følelsen?
- Hvor ofte kjenner jeg uro/er jeg bekymret?
- Er følelsen så sterk at jeg kjenner meg forpliktet til å ta saken videre?
- Er mine ressurser og min fagkompetanse tilstrekkelig?
- Trenger jeg hjelp fra min leder?
- Trenger jeg hjelp fra medarbeidere i en annen faggruppe eller tjeneste?
- Hvilke erfaringer og hvilke forventninger har jeg til samarbeid med andre

Kartleggingsplan

Trinn	Kartlegginger	Supplerende kartlegginger	Annet
Barnehagen	TRAS Alle med	Språk 5- 16 Begrepskartlegging	Språkgrupper
1.	Bokstavprøve Lesing, regning Udir Carlsten	Språk 6-16 Kapitelprøver Tallstart LUS	Fonologisk grunnopplæring av alle elever. Intensiv opplæring.
2.	Bokstavprøve Carlsten	Bokstavprøven og staveprøven lesesentere Kommunal fonologitest Alle teller	Klasselesekurs – høyfrekvente ord Intensive fonologikurs Intensiv opplæring.
3.	Lesing, regning Udir	Begrepsforståelse Ordkjedetesten Literat Logos(vår 3. trinn) ORF	Intensive kurs i regning, lesing og engelsk Intensiv opplæring.
4.	Ordkjedetesten Carlesten		Klasselesekurs – helhetslesing Intensiv opplæring
5.	Nasjonale prøver, regning, lesing og engelsk. Kartleggern Carlsten	Språk 6-16 Kapitelprøver Tallstart Literat Logos Alle teller	Elevundersøkelse
6.	Carlsten Kartleggern	Ordkjedetesten M - prøvene	Klasselesekurs, sammensatte tekster Elevundersøkelse
7.	Carlsten Kartleggeren lesing, engelsk, regning		Elevundersøkelse
8.	Nasjonale prøver	Språk 6-16 Kapitelprøver	Rutine for klassesammen- setning
9.	Nasjonale prøver	Logos M – prøver Ordkjedetest	Norsk fordypning for elever med dysleksi Elevundersøkelsen Ressursteam
10.	Eksamen		

Arbeid med ord og begreper

Hva:

Et av de mest markante problemene barn med språkvansker har er læring av begreper. De har vansker med å forstå begrepene i læresituasjonen og i lærebøkene. Systematisk begrepsundervisning kan bidra til økte språklige læreforutsetninger hos barn og unge og dermed øke deres lærelyst.

Ordlæring er en prosess, og det er vanskelig å avgjøre når man faktisk kan et ord. Å kunne et ord innebærer både å gjenkjenne ordet, knytte et innhold til det, kunne bruke det og forklare det.

Det er viktig å skille mellom ord og begrep når man jobber med ordinnlæring.

På NAFOs hjemmesider beskrives dette slik: Ordet er den muntlige eller skriftlige formen, f.eks. ordet bil, mens begrepet er det innholdet ordet refererer til (et kjøretøy med fire hjul). Det er viktig at læreren har klart for seg om eleven kun trenger å lære ordet, eller om det også er behov for å lære begrepet.

Man kan dele det opp slik:

Ordinnlæring - Hvordan ser ordet ut? **Hvordan uttales det?** Hvordan bøyes det? Ordklasse? Osv.

Å huske ordene – Hva betydde ordet?

Å skrive ordene - Rettskriving

Å forklare ord og begrep – Bruke ordet, bruke egne erfaringer.

Sett ordene inn i en sammenheng - Hvordan bruker jeg dette ordet i en sosial sammenheng? Hvilke synonymer/antonymer finnes? Hvilke andre ord kan jeg, som har tilknytning til dette?

Metode:

Før du skal gå i gang med ny tekst, tema, opplevelse, film, bok, må man sette seg inn i det man skal jobbe med, finne ord og begrep som kan by på misforståelser og forklare disse godt, bruke, visualisere og sette de inn i andre sammenhenger slik at alle barn har samme utgangspunkt. Bruk gjerne tankekart, ordkart eller to – kolonnenotat i prosessen. La elevene lære å skrive ned ord de møter i tekst eller annet arbeid, slik at vi hele tiden jobber med forståelse.

Tips:

[Øve opp ordforråd - Magisk kunnskap](#)

[Ord-og begrepslæring](#)

Spille for eksempel Alias eller Kortskalle

[Arbeid med ord - språkløyper](#)

[Arbeid med ord og begreper – NAFO](#)

[En veileder om begrepslæring](#)

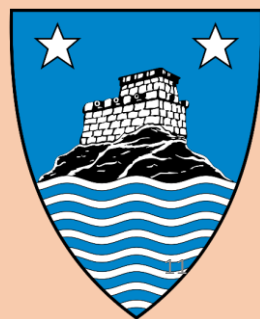
[Bergrepsinnlæring - metode i barnehagen og](#)

[begynneropplæring](#)

[Tips og ideer til ordinnlæring](#)

Barnehagen

Kjennetegn for god praksis

Hva:

Tidlig og god språkstimulering er en viktig del av barnehagens innhold. Personalet har ansvar for å invitere alle barna med i språklige aktiviteter, både små og store barnehagebarn og barn med ulike språklige ferdigheter. De voksne må legge til rette for at alle får varierte og positive erfaringer med å bruke språket som kommunikasjonsmiddel, som redskap for egne tanker og for å uttrykke egne meninger og følelser.

En dag i barnehagen består av utallige hverdagssituasjoner der barna kan bruke språket aktivt, og et godt språkstimulerende miljø er preget av at personalet bruker språket i samspill med barna hele dagen. De voksnes innsats er viktig, og de er språkmodeller for barna. Personalet skal også legge til rette for språklig samhandling barna imellom (udir).

Tips og ideer:

[Barnehage | Språkløyper \(uis.no\)](#)

[Temahefte om språkmiljø i barnehagen](#)

«God pedagogisk praksis i hverdagsrutinene» hefte for Risørs kommunale barnehager.

Metoder:

- Å være en god rollemodell: snakke rolig og tydelig.
- Korte og tydelige beskjeder: Én beskjed av gangen.
- Bruk av observasjon.
- Tydelige, rolige og lyttende voksne.
- Kartlegging ved behov.
- Barnehagepersonalet er kjent med hva som er aldersadekvat språkutvikling.
- Rommet som «den tredje pedagog». Språkstimulerende rom.
- Samlingsstunder med fokus på språk.
- Snakkepakken som «teknikk» (benevne, sette ord på alt i hverdagen).
- Aktiviteter som skaper fellesskapsfølelse og bidrar til språkstimulerende aktiviteter.
- Gi barnet tid til å respondere/svare.

Barn med annet morsmål

Hva:

*"Personalet skal synliggjøre språklig og kulturelt mangfold, støtte barnas ulike kulturelle uttrykk og identiteter og fremme mangfold i kommunikasjon, språk og andre uttrykksformer.«
(udir.no)*

Tips og ideer:

[Udir - Flerspråklige barn](#)

[Statped - flerspråklige barn](#)

[Språkarbeid – NAFO](#)

[Språkaktiviteter som styrker flerspråklige barn | Språkløyper](#)

[Troll i ord – språkverktøy](#)

[Det flerspråklige bibliotek - Det flerspråklige bibliotek](#)

[Morsmål.no](#)

[Bildetema](#)

[Veilederkorpset skole](#)

Metoder:

Språkmodellering:

Snakk tydelig, langsomt og bruk enkle setninger når du kommuniserer med barna. Utvid gradvis språket etter hvert som barna blir mer fortrolige med norsk. Gi også barna tid og rom til å uttrykke seg på sitt eget språk.

Ordforrådsbygging:

Hjelp barna med å utvide sitt ordforråd ved å introdusere nye ord gjennom konkrete erfaringer, bildeillustrasjoner og samtaler. Bruk bilder, pekespill og gjenstander for å knytte ordene til konkrete gjenstander eller situasjoner. Repeter ordene og bruk dem i ulike sammenhenger for å forsterke læringen.

Lesing og historiefortelling:

Les bøker høyt for barna regelmessig, både på norsk og på deres morsmål hvis mulig. Bruk bøker med fargerike illustrasjoner og enkle tekster. Involver barna i historiefortelling ved å oppfordre dem til å beskrive bilder, forutsi hva som skjer og stille spørsmål.

Språkgrupper:

Organiser språkgrupper der barna med samme morsmål kan samarbeide og styrke sitt morsmål sammen. Dette kan bidra til å opprettholde deres morsmål og styrke deres språklige selvtilit. Personalet kan legge til rette for språkaktiviteter og samtaler i gruppen.

Bruk av teknologi:

Ta i bruk digitale ressurser som språklige apper, spill og nettsider som kan støtte språkutviklingen hos minoritetsspråklige barn. Disse ressursene kan være underholdende og engasjerende, samtidig som de gir muligheter for interaktiv læring.

Sosialt samspill og lek:

Oppfordre barna til å samhandle og leke sammen på tvers av språk og kulturer. Leken gir en naturlig arena for språkutvikling og kan fremme kommunikasjon og samarbeid. Personalet kan bidra til å legge til rette for lekeaktiviteter som krever språklig samhandling.

Samarbeid med foreldre:

Involver foreldrene aktivt i barnas språkutvikling. Spør foreldrene om deres språkpraksis hjemme, og oppfordre dem til å bruke og styrke barnas morsmål i dagliglivet. Tilby workshops eller veiledning til foreldrene om hvordan de kan støtte barnas språkutvikling hjemme.

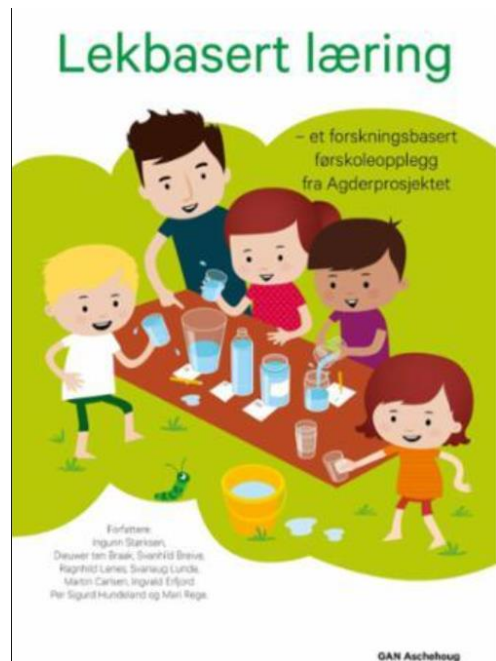
Den gode leken

Hva:

Barn utvikler språket sitt gjennom leken og i barnehagedagens utallige hverdagssituasjoner hvor barn og voksne samspiller og bruker språket sammen. I tillegg til at voksne i barnehagen er bevisst på muligheter for språkstimulering i hverdagssituasjonen, vil systematisk arbeid med språk kunne bidra til engasjement, fellesskap og språkutvikling hos barna.

Tips og ideer:

Lek og språk

Metoder:

- At alle får bli med – inkludering.
- At deltakerne i leken har god språkkompetanse.
- Gode vennskap.
- Stort lekereportoar.
- En deltakende voksen når det er nødvendig.
- Stimulere til god rollelek og veilede i leken.
- Rommet som den tredje pedagog både ute og inne.
- Observere og gjenkjenne barnets uttrykk.
- Legge til rette for god «en til en» kontakt.
- Være bevisst barnets og eget kroppsuttrykk.
- Sette ord på handling.

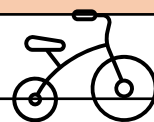
1 – 2 åringer

Sosial kompetanse

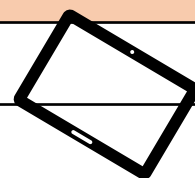
- Øver seg på å ta initiativ.
- Øver seg på å ta andres perspektiv.
- Øver seg på å vise omtanke for andre.
- Øver seg på å uttrykke sine egne følelser.
- Øver seg på å dele og å gi fra seg og ta imot leker.
- Øver seg på å ta imot korte beskjeder og utføre det.
- Øver seg på å vente på tur.
- Øver seg på å følge regler.
- Har felles oppmerksomhet.
- Å være trygg i en gruppe.
- Øver seg på å ta av og på klær og sko.
- Viser glede i samspill med andre.

Lekekompetanse

- Har begynnende ferdigheter i å leke med andre.
- Leker parallell-lek og undrer seg og undersøker sammen med andre.
- Utforsker gjenstander og leketøy.
- Er aktiv i grovmotorisk lek.
- Øver seg på å dele og venter på tur i lek.
- Deltar i enkle brettspill. (bildelotto, «Hvem hører sammen», «Hvem skal ut»)
- Pusler enkle puslespill.
- Imiterer andre.
- Deltar i enkel konstruksjonslek (lego, sand, modellkitt).

Digital praksis

- Lytter til bøker og eventyr fra lydbok.
- Blir kjent med å ta bilder og være med på å skrive de ut.
- Bruker projektor eller over-head for å utforske form, farge og bevegelse.

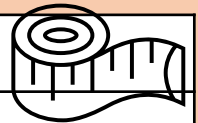

1 - 2 åringene

Kommunikasjon, språk og tekst

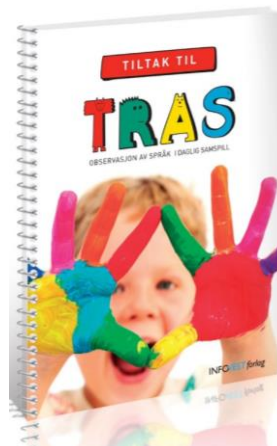
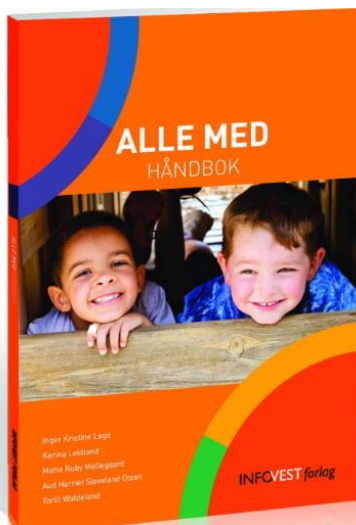
- Er kjent med ulike eventyr gjennom fortelling, bøker og konkrete ("Bukkene Bruse", "Gullhår og de tre bjørnene" "Den Lille Larven Aldrimett" og "Kyllingene som ikke ville gå og legge seg").
- Blir lest for og å viser interesse for bøker.
- Blir kjent med sanger med og uten bevegelse.
- Viser interesse for rim og regler.
- Blir kjent med og er med på klapping av stavelser i ord og navn.

Antall, rom og form

- Blir kjent med tallrekka 1-5.
- Deltar i rydding for å bli kjent med sortering, kategorisering, sammenheng, størrelse, form og ulike begreper for plassering: foran, oppi og under.
- Blir kjent med ulike former: Firkant, trekant og sirkel.
- Blir kjent med ulike telleregler, blant annet "Finger-regle" og "Tå-regle".
- Blir med kjent med ulike ellinger.
- Blir kjent med motsetningsord (antonymer), som for eksempel liten/stor, kort/lang.

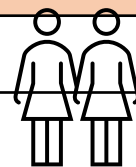
Tips litteratur

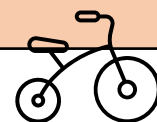
3 – 4 åringer

Sosial kompetanse

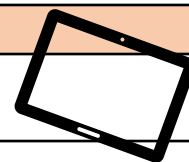
- Deler med andre.
- Trøster andre.
- Venter på tur.
- Følger regler.
- Går på do, med støtte når det er nødvendig.
- Kler på seg enkle plagg selv.
- Tar imot korte beskjeder og utfører det.
- Mestrer barnehagens overganger i hverdagen.
- Uttrykker egne tanker og meninger.
- Holder felles fokus i en kort stund.
- Øver seg på å bære sin egen sekk.
- Kan hevde seg i lek og stå opp for seg selv.
- Sitter på plassen sin, for eksempel under måltider.

Lekekompetanse

- Inviterer andre barn inn i lek.
- Blir kontaktet av andre barn i lek.
- Har et variert lekerepertoar: Begynnende rollelek, konstruksjonslek, regellett og alenelek.
- Øver på å tilnærme seg lek på en positiv måte, med støtte fra en voksen når det er nødvendig.
- Øver seg på å bli værende i lek over tid.

Digital praksis

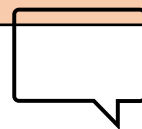

- Lytter til eventyr og bøker gjennom lydbøker
- Sjekker værmeldingen hver morgen
- Bruker ulike apper for å gjenkjenne dyrelyder, fuglelyder, planter osv. Forslag til apper: Artsorakel, What Bird.
- Bruker projektor og over-head for å utforske form, farge og bevegelse.

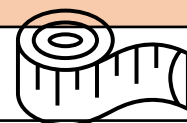
3 - 4 åringene

Kommunikasjon, språk og tekst

- Kjenner til eventyrene "Bukkene Bruse", "Rødhette og Ulven" og "Skinnavotten".
- Kan gjengi enkle rim og regler.
- Deltar i daglige sangstunder.
- Bruker bøker aktivt. Alle barn skal oppleve høytlesning 3-4 ganger i uka.
- Øver på å klappe stavelser til enkle ord.
- Forstår innholdet i enkle beskjeder.
- Begynner å bruke spørreord.
- Øver seg på å bruke preposisjoner: Over/under, foran/bak, ved siden av, i/på.
- Begynner å sette sammen 3-4 ord i riktig rekkefølge.
- Begynner å binde sammen ord med "og" og "men".
Tips: "Mannen på tur" i Snakkepakken.
- Kan uttrykke egne ønsker, behov og følelser verbalt.
- Kan kjenne igjen første bokstav i navnet sitt.

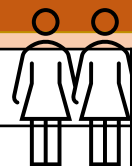
Antall, rom og form

- Teller til 5.
- Kjenner til tallrekka 1-10.
- Blir kjent med symbolene på terningen i spill.
- Har begynnende ferdigheter om geografiske figurer som trekant, sirkel, firkant.
- Sorterer i kjente kategorier, som farger, figurer, og størrelser.
- Har forståelse for preposisjoner: Over/under, foran/bak, ved siden av, i/på.
- Har begynnende ferdigheter om ord som betyr "det samme som" og "det motsatte av", som for eksempel "stor/liten", "kort/lang", "gå/spasere" og "se/stirre".
- Bruker noen overbegreper, som for eksempel "møbler", "frukt", "kjøretøy" og "kropp".
- Deler opp likt antall.
- Er undrende og spørrende sammen med en voksen.
- Begynner å lære "ellinger".

Førskolebarna

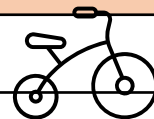

Sosial kompetanse

- Sier høflighetsfraser som «kan du sende?» med mer.
- Setter navn på egne og andres følelser gjennom blant annet "[Jeg vet](#)" og Psykologisk førstehjelp.
- Lytter til andres tanker og meninger uten å avbryte.
- Følger regler.
- Venter på tur.
- Deler med andre.
- Hjelper hverandre.
- Tar imot beskjeder fra voksne.
- Kler på seg selv.
- Tørker seg på do.
- Passer på sine egne eiendeler.
- Øver på høyre og venstre.
- Bærer sin egen sekk.
- Øver på å regulerer egne følelser ved hjelp av "[Hjelpehånda](#)".

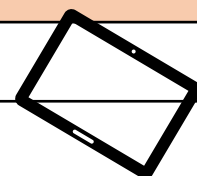

Lekekompetanse

- Deltar på rollelek, konstruksjonslek og regellek.
- Ber om å få være med på en god måte.
- Spør andre inn i leken.
- Deltar på andres lek.
- Tar ulike roller i leken.
- Bruker fantasien i lek.
- Taper i leken uten å avslutte den.
- Deltar på brett eller kortspill.
- Ber om hjelp.
- Avslutter leken på en god måte.

Digital praksis

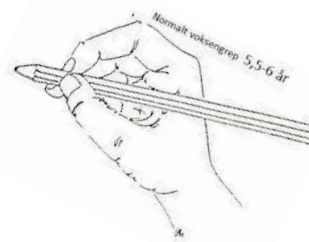
- Bruker læringsbrett til å få kjennskap til skriftforming.
- Har kjennskap til nettbrett.
- Trykker/klikker på skjerm.
- Lytter til lydbøker.
- Tar bilder med apparat, telefon eller Ipad.
- Sitter rolig med et nettbrett.
- Deltar på bruken av nettbrett for å finne informasjon med en voksen (natur, begreper osv).
- Koder med bruk av robotmus.
- Jobber med analog koding ved å bygge etter instruksjoner (perle etter bilde, eller bygge lego etter bilde).
- Skaper en digital historie om noe de har opplevd sammen med andre (Bookcreator).

Førskolebarna

Kommunikasjon, språk og tekst

- Prosjektarbeid – for eksempel lære en historie/lese en bok → ha en formingsaktivitet til tema → se historien på teater eller kino.
- Kjenner til ulike eventyr, spesielt "De tre små griser", "Bukkene bruse", "Rødhette og ulven" og "Gullhår og de tre bjørnene"(se plan for 1. trinn).
- Gjenforteller et av disse eventyrene med sang, tekst eller konkreter.
- Har kjennskap til et mangfold av sanger, bøker og bilder.
- Uttrykker seg med ulike materiell(male, plastelina, naturmaterialer osv).
- Bruker bøker aktivt. Barna skal oppleve høytlesing hver dag.
- Forteller noen gåter, vitser eller regler.
- Forteller en fantasihistorie.
- Leker med lyder, rytmer og ord.
- Klapper stavelser til flere ord.
- Kjenner igjen navnet sitt.
- Lekeskriver, både digitalt og med blyant.
- Skriver første bokstav i navnet sitt.
- Leker med bokstaver skriftlig, og ha riktig skriveretning.
- Har riktig blyantgrep.
- Kan de ulike preposisjonene.
- Bruker ordene "og" og "men" for å binde sammen setninger.
- Bruker spørreord.
- Forklarer hva et begrep betyr med egne ord.
- Kan si forskjellen på det som har skjedd og det som skal skje.
- Forstår innholdet i beskjeder.
- Samtaler om egne og felles opplevelser med andre voksne og barn.
- Gjengir dagligdagse gjenstander.

Antall, rom og form

- Sorterer etter farge, form og størrelse.
- Reflekterer og undrer seg sammen med andre uten at det alltid kommer et rett svar.
- Stiller spørsmål, søke og begrunne sine løsninger.
- Bruker ord som betyr "Det samme som" og "Det motsatte" stor/liten, kort/lang, gå/spasere, se/stirre.
- Kategoriserer ordene blant dyr, kropp, fremkomstmidler, møbler og mat.
- Jobber med "hvem skal ut«.
- Bruker ulike ellinger.
- Teller til 10, ved hjelp av boka "Geitekillingen som kunne telle til 10"
- Deltar på spill der man må telle (Yatzy, stigespill, kortspill osv).
- Bruker egen kropp for å utvikle romforståelse.
- Kan ulike geometriske figurer som firkant, trekant og sirkel.
- Deltar på butikklek med lekepenger.
- Hopper paradis.

Overgang barnehage - skole

Hva:

Barnehagen skal i samarbeid med foreldre og skolen legge til rette for at barna kan få en trygg og god overgang fra barnehage til skole og eventuelt skolefritidsordning. Barnehagen og skolen bør utveksle kunnskap og informasjon som utgangspunkt for samarbeid om tilbudet til de eldste barna i barnehagen, deres overgang til og oppstart i skolen. De eldste barna skal få mulighet til å glede seg til å begynne på skolen og oppleve at det er en sammenheng mellom barnehagen og skolen. Barnehagen skal legge til rette for at de eldste barna har med seg erfaringer, kunnskaper og ferdigheter som kan gi dem et godt grunnlag og motivasjon for å begynne på skolen (udir).

Tips og ideer:

[Filmer om overgangen](#)

[Språkløyper om overgangen](#)

Metoder:

- Det er digital innskriving, men også et treff mellom ledelse og foresatte + barn (innskriving).
- Det er felles foreldremøte på skolen eller i barnehagen tidlig på våren der foresatte hører om forventninger til førstetrinn og foreldre kan stille spørsmål.
- I løpet av våren er det minimum tre treffpunkter der barna blir kjent med lærer, klassekamerater, SFO, skoleområde. Første møte bør være at lærer besøker barnehagene.
- Barna skal komme med ønsker om venner de skal komme i klasse med.
- Barnet hilser på fadderer før sommeren.
- Barnehagen jobber med «overgangssekken»
- Pedagogisk leder har overgangsmøter med skolen (helst med aktuell 1.trinns lærer) på våren, og oppfølgingsmøte etter skolestart rundt barna som har stafettlogg.

Overgangssekken

Hva:

Overgangen fra barnehage til skole kan føles utfordrende. Når et barn går fra en kjent og trygg barnehagehverdag, til en ny og ukjent skolehverdag, skaper dette en sårbar periode. Derfor har vi utviklet overgangssekken. Sekken skal redusere sårbarhet, skape gjenkjennelse hos barna og med det gjøre overgangen mellom barnehage og skole mer trygg. Vi håper dere får mye glede av innholdet i sekken.

Husk at du ikke trenger å gjøre alt, gjør det som passer inn i dine planer og barnehage - eller skolehverdag.

Metoder:

I sekken ligger det bøker, konkrete og tips for hvordan det kan jobbes med disse knyttet opp mot rammeplanen og kunnskapsløfte. Alle førskolebarna skal jobbe med denne sekken siste halvår i barnehagen, og førsteklasse lærere tar over sekken ved overgangen slik at barna opplever faglig opplegg når de begynner i skolen som de kjenner igjen.

Tips ligger i veilederen, og faglig påfyll kan du få via lenker i veilederen.

Innhold i sekken:

Eventyrbøker

- Geitekillingen som kunne telle til ti
- Rødhette og ulven
- Bukkene bruse
- Gullhår og de tre bjørnene
- De tre små griser

Leker:

- Rødt og grønt lys
- Fisken i det røde hav
- Alle mine duer

Rim og regler:

- "Elle melle"
- "Epler og pærer"
- "Hoppe sa gåsa"
- "Bamse bamse"

Sanger:

- Killebukkene på haugen
- Napoleons med sin hær
- Bukkene bruse
- Geitekillingen

Barneskolen

«Tips til den gode time»

Oppstart

- God struktur med tydelig start på dagen.
- Gå igjennom dagens innhold.
- Alle økter skal starte med tydelige instruksjoner om forventet læringsmål, arbeidsinnsats og atferd.

Arbeidsøkt

- Vektlegging av elevenes forkunnskaper, begrepsinnlæring, lese- og læringsstrategier.
- Bruk læringspar, ha fokus på de grunnleggende ferdighetene. Legg vekt på refleksjon, variasjon, aktivisering, tilpasset opplæring, formative vurdering og framovermeldinger.

Oppsummering

- Undervisningen har en klar oppsummering og avslutning.
- Klasserommet skal være ryddig og oversiktlig før neste økt.

AKTIVITETER

- Elevene hentes presist til timen.
- En lærer er i elevgarderoben.
- Elevene hilser på læreren. Øyekontakt med alle. Oversikt over dagen er godt synlig.
- Elevene har faste arbeidsplasser og det er fast organisering ved gruppearbeid/ samarbeidsøvelser.
- Elevene vet hva de skal gjøre når de kommer inn i klasserommet. Økten starter når alle elevene har tatt fram utstyr, kommet til ro og er oppmerksomme.
- Mål for timen gjennomgås. Begreper avklares.
- Kriterier for vurdering er tydelig og forstått av elevene.
- Sikre alle overganger ved å ha god struktur og at lærer er tett på.

- Elevenes forkunnskaper aktiviseres.
- Lese- og læringsstrategier brukes for å strukturere arbeidet for elevene. Elevene jobber i læringspar og/eller firergrupper og samarbeider for å lære.
- Alle er aktive. Variasjon i elevaktivitet og læringsarena.
- Tilpasset undervisning. Lærer har godt overblikk over elevgruppa og vet hvilke(n) elev(er) han/hun først må innom for at vedkommende skal komme godt i gang.
- Lærer knytter gode relasjoner til hver enkeltelev igjennom timen og gir gode instruksjoner og tilbakemeldinger.
- Lærer har høye forventinger til hver elev og formidler det på en positiv måte.

- Klar avslutning med oppsummering av mål samt viktige begreper.
- Sjekk ut hva eleven kan / har lært på ulike måter.
- Lærer forbereder elevene på hva som skjer neste time.
- Elevene skal ta medansvar for orden i klasserommet, gangen og garderoben. Lærer må legge til rette for at elevene tar ansvar. Lærer er til stede i gangen til alle elevene er ute.

Lek i undervisningen

Hva:

§ 9 A i opplæringsloven: "Skolen plikter å arbeide systematisk med å fremme et godt psykososialt miljø for elevene."

Lek bidrar til økt språkkompetanse og treffer barna der de er i sin språkutvikling.

Vi må ha inn mer lek i skolen, slik at den enkelte eleven kan oppleve trygghet og sosial tilhørighet.

I følge ungdata undersøkelsen går motivasjonen hos elevene ned med alderen. De føler seg ikke inkludert i klassen som felleskap og mange kjenner på utenforskap. Ved å sette lek på timeplanen tror vi at elevene vil føle seg mer inkludert i felleskapet, bygger gode relasjoner og stress og negative tanker vil minke.

Metoder:

Rammelek: for eksempel sykehuslek, butikklek, kjøpesenterlek, avis-/journalistlek.

Byggelek: for eksempel Kapla, Lego, pluss-pluss.

Rollelek: styrt rollelek, for eksempel et eventyr de kjenner fra barnehagen.

Regellek: for eksempel Boksen går, Stiv heks.

Frilek: elevene får leke fritt.

Leker som er ikke-konkurrerende og oppmuntrer til samarbeid, involvering og felleskap.

Legge til rette for aktiviteter utendørs på alternative læringsarenaer.

Spille brettspill.

Tips og ideer:

Robust ungdom

Udir om lek

Lek i begynneropplæringa

Sykehuslek

Den uvurderlige leken

Lekhefte til Robust ungdom

Lekhefte til Robust barn

Boken "Lek i begynneropplæringen"

Leker fra Link i livet

Varierte læringsmetoder

Uteskole:

Uteskole som undervisningsmetode innebærer å flytte undervisningen ut av klasserommet og inn i naturen, nærmiljøet eller andre utendørs områder. Dette kan omfatte alt fra å ta en enkel time med matematikk eller naturfag utendørs, til mer omfattende undervisning der hele dagen tilbringes utendørs.

Uteskole gir elever muligheten til å lære gjennom erfaring og utforskning, og gir dem en mer praktisk tilnærming til læringen.

Tips:

[Friluftsliv i skolen – Nysgjerrigpermetoden](#)
[Årshjul for uteskole](#)
[Lær med skogen](#)

Arbeidsplan:

For at elevene skal lære, må de gjøre noe selv. En måte å skape aktive elever på er å bruke arbeidsplaner.

Når elevene jobber med en arbeidsplan, jobber de alene eller sammen, som oftest jobber de to og to. Fordelen med å gi elevene en arbeidsplan er at de alltid har noe å jobbe med, og du har grovplanlagt for en periode. De som jobber raskt kan gå videre til neste oppgave og det blir lite dødtid. De som bruker lengre tid, kan jobbe i sitt eget tempo. Lærer har rom for å gå rundt å se alle elevene.

TIPS: [Skap aktive elever ved å bruke arbeidsplaner!](#)

Stasjonsundervisning:

Hver stasjon fokuserer på en spesifikk aktivitet eller oppgave, og elevene roterer mellom stasjonene i en gitt periode. Dette gir elevene muligheten til å arbeide i mindre grupper eller individuelt, korte stasjoner gir ofte elever ekstra motivasjon.

Det gir bedre rom for differensiering, skaper engasjement hos elevene, gir aktiv læring for alle, legger til rette for samarbeid og du som lærer kan følge opp en mindre gruppe om gangen. Noen stasjoner kan være lærer/voksen- styrt, selvstendig arbeid, instruksjon gjennom omvendt undervisning, lekaktivitet og digitalt.

Tips fra [språkløyper](#).
Tips fra [Lesesenteret](#).

Lekbasert læring:

Et trygt og stimulerende læringsmiljø kan gjøre det lettere for barn med utfordringer å trives sosialt og faglig på skolen. Lekbasert læring er en kombinasjon av fri lek og lekbaserte læringsaktiviteter tilrettelagt av voksne. Studier viser at det slik barna lærer best.

Tips:

[Lekbasert læring | Universitetet i Stavanger \(uis.no\)](#)

Tilpasset opplæring

Hva:

Skolen må gi alle elever muligheter til læring og utvikling uavhengig av forutsetningene deres. Læreren skal legge til rette for en opplæring som ivaretar både fellesskap og hver enkelt elev, slik at elevene får best mulig utbytte av opplæringen. Det er lærers ansvar at det settes i gang tiltak innen egne rammer om en elev ikke følger forventet progresjon. Her kommer det inn intensiv opplæring og lese/språk/regnekurs.

Tips og ideer:

Udir om tilpasset undervisning.

En padlet fra DysleksiNorge og ADHD Norge. [Oversikt over alle nettressurser som kan brukes i skolen.](#)

Metoder:

Involver elevene i vurderinger og valg ut fra hva som er hensiktsmessig for deres alder, utvikling og modenhetsnivå. Spørsmål som fremmer elevmedvirkning og bidrar til læring og forståelse i opplæringen, kan være:

- Hva skal vi lære?
- Hvorfor skal vi lære dette?
- Hvordan kan vi lære dette?

Skolen har plikt til å tilpasse opplæringen. Det er ingen individuell rett for den enkelte elev, men skal skje gjennom variasjon og tilpasninger til mangfoldet i elevgruppen innenfor fellesskapet.

Intensiv opplæring

1.- 4. trinn

Hva:

Skolens plikt til å tilby intensiv opplæring blir utløst når en elev står i fare for å bli hengende etter i lesing, skriving eller regning på 1. -4. trinn. I forarbeidene står det at det er en lav terskel for å følge opp elever.

Hvis en elev skårer under kritisk nivå på en kartleggingsprøve, tilsier dette at eleven må følges opp av skolen med hjelp av intensiv opplæring. Det er likevel viktig å understreke at resultatet fra kartleggingsprøver ikke alltid vil være egnet til å fange opp om en elev har behov for ekstra oppfølging.

Skolens intensive opplæring skal ta sikte på at eleven oppnår forventet progresjon i lesing, skriving eller regning. Hva som er forventet progresjon, må vurderes ut fra faglig skjønn. Husk at det skal dokumenteres om en elev har hatt intensiv opplæring.

Metoder:

Det er ikke noe fasitsvar på hvordan intensiv opplæring skal gjennomføres. Det er en pedagogisk oppgave å ta stilling til hvilke tiltak som er nødvendige og formålstjenlige for den enkelte elev. Ulike metoder og pedagogiske opplegg kan være egnet. Hvordan den intensive opplæringen bør gjennomføres, må derfor vurderes ut ifra behovene til eleven og andre mulige tiltak i opplæringen. Det er skolene og lærerne som er nærmest til å vurdere hvordan intensiv opplæring best kan organiseres og gjennomføres. Vi understreker skolens plikt til å ivareta hensynet til elevens beste og sørge for at eleven blir hørt.

Vi råder til at det i tillegg til lesing, engelsk og regning settes i gang intensive kurs om en elev ikke har forventet fonologisk progresjon (bruke kartleggingsskjema) i løpet av 2. trinn.

Tips og ideer:

Bruk kartleggingsprøver og observasjon for å finne ut om elevene har forventet progresjon. Et intensivt kurs er en god repetisjon for mange, så bruk det gjerne som en stasjon.

Artikkel fra «Utdanningsforskning»

Det er viktig at det settes inn tiltak umiddelbart for elever som ikke mestrer leseopplæringen etter klassens progresjon: tilpasset opplegg en-til-en, liten gruppe, lesekurs.

Før og etter nasjonale prøver

Hva forbereder vi elevene på?

Oppgavetyperne

Jobber med begrep og ord de møter i oppgavetekstene.

Jobber med å ikke levere for fort, gå tilbake i oppgaven.

Lese og løse oppgavene med notatark og blyant ved siden av pc – en.

Tips:

["Nasjonale prøver" |](#)

[Språkløyper \(uis.no\)](#)

[Hvordan følge opp](#)

[resultatene i lærerkollegiet?](#)

[Opplegg fra udir](#)

[Engelsksidene - Lesetester](#)

Spørsmål til refleksjon og diskusjon etter nasjonale prøver

Finner vi mønster eller tendenser i resultatene for vår skole eller i våre klasser? Har vi annen informasjon som bekrefter eller avkrefter resultatene fra nasjonale prøver?

Indikerer resultatene fra nasjonale prøver at det er behov for ytterligere kartlegging?

Hvilke konsekvenser får resultatene for skolens praksis?

Hva skal vi opprettholde og videreformidle til de som har yngre elever på skolen?

Er det andre på skolen eller på andre skoler som har vist gode resultater tidligere, og som vi bør få innspill fra?

Hva kan vi gjøre for å forbedre de resultatene vi ikke er fornøye med?

Nasjonale prøver ungdomstrinn

Før nasjonale prøver:

- Tenk igjennom hvordan elevene kan få en best mulig opplevelse av å gjennomføre prøven. Hvordan kan de involveres i planleggingen og oppfølgingen?
- La elevene bli kjent med de forskjellige oppgavetyperne ved å se på gamle prøver eller ved å [gjennomføre eksempeloppgavene](#).
- Gi elevene informasjon om det praktiske rundt prøvegjennomføringen.
- Jobb med ord og begreper som man finner i de ulike prøvene som går igjen.
- Prøvene inneholder både vanskelige og lette oppgaver. Derfor er det lurt å forberede elevene på at de kanskje ikke får til alle oppgavene.
- Husk hodetelefoner til elevene under lyttedelen i engelsk.
- Elevene får ikke minuspoeng av å svare feil. Dersom elevene er usikre på et svar, skal de svare det de tror er riktig.

Resultatene for nasjonale prøver foreligger rett etter høstferien.

Skolen benytter pedagogisk utviklingstid i uke 41, 42 og 43 til etterarbeid med nasjonale prøver.

Oppfølging fra lærere og team

Følgende oppgave gjøres av kontaktlærerne i klassen knyttet til leseprøven:

1. Fordel tekstene på teamet, og les gjennom dem (10 min)
2. Teamet presenterer tekstene for hverandre (1 min per pers)
3. Kontaktlærerne skal lage en presentasjon av sin klasses resultater.
4. Presentasjonen skal kunne forstås av lærere som ikke har klassen.
5. Presentasjonen skal inneholde gruppas styrker og svakheter.
6. Presentasjonen skal inneholde informasjon som kollegene dine kan benytte når de skal planlegge undervisning i den klassen.
7. Presentasjonen skal vises for resten av personalet.

Oppfølging fra spesialpedagogikk-ansvarlig

Elever som skårer på nivå 1 eller 2 kartlegges av spes.ped-ansvarlig. Dersom elever skårer på nivå 1 eller 2, og skolen ikke er kjent med at elevene leser på et svakt nivå fra før, så iverksettes tiltak. Se egen rutine for dette.

Underveisvurdering

Metoder:

Fire punkter for underveisvurdering:

- Elevene skal forstå hva de skal lære og hva som er forventet av dem.
- Tydelige og differensierte delmål og arbeidsmål.
- Tydelige og differensierte vurderingskriterier og kjennetegn på måloppnåelse.
- Elevene skal få tilbakemeldinger som forteller dem om kvaliteten på arbeidet eller presentasjonen.
- Raske og konkrete faglige tilbakemeldinger underveis i arbeidet.
- Ros mye, men hold det adskilt fra den faglige tilbakemeldingen.
- Elevene skal få råd om hvordan de kan forbedre seg.
- Gode faglige begrunnelser i vurderingen, trekk fram det positive.
- Tydelige og konkrete råd om hva eleven kan jobbe med for å bli bedre.
- Elevene skal være involvert i eget læringsarbeid blant annet å vurdere eget arbeid og utvikling.
- Modellere og hjelpe eleven med å lære å vurdere seg selv, vise nytten.
- Gi arenaer, verktøy og rutiner for egen- og kameratvurdering.
- Alle underveisvurderinger på tema skal inn i «Målark» for ungdomsskolen.

Tips og ideer:

Bruk gjerne maler på de ulike vurderingsformene som ligger som vedlegg i planen.

[Udir om vurdering](#)
[Filmer og artikler fra NTNU](#)

Vurderingsformer elevene skal bruke selv	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Trafikklys							
Tommel opp/ned							
Two stars and a wish							
Muntlig passord i døra							
Exit – kort							
Skriftlig passord i døra							
Refleksjonskort							
Vurderingsskjema							
Vurderingspil/blink på pulten							
Quiz							
Kameratvurdering							
Egenvurdering etter tydelige kriterier							

Lærings og lesestrategier

Hva:

Læringsstrategier er fremgangsmåter elevene bruker for å organisere egen læring.

Læringsstrategier er:

- Bevisstgjørende.
- Skaper systematikk.
- Er oversiktlige.
- Gir mye informasjon på liten plass.

For å gi elevene de beste forutsetningene for å fullføre sitt skoleliv er det viktig at de får flere strategier de kan benytte seg av. Vi er forskjellige, og vil like forskjellige strategier. I tillegg vil de ulike aktivitetene kreve ulike strategier. Da er det viktig at elevene har flere strategier i sin verktøykasse.

Selv om vi jobber med en konkret strategi på et trinn, henter man frem strategiene med jevne mellomrom for å holde de ved like. I tillegg jobber man med andre strategier du mener passer.

Teamene på 8. og 9. trinn fokuserer på en utvalgt lærings/lesestrategi i 2-3 uker i alle fag. Teamlederne sørger for dette.

Tips og ideer:

Bruk gjerne maler på læringsstrategiene som ligger ved språkplanen.

En nettside med gode eksempler

Læringsstrategier	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Tegne og skrive fra opplest tekst										
Tegne/tankekart										
Begreps/ordkart										
Gjenfortelling										
O - B - lesestrategi										
Skriverammer										
FOSS - skjema										
Tegne/skrive fra tekst (lese og regne med blyant i hånda)										
Venndiagram										
Nøkkelord										
To - kolonnenotat										
VØL - skjema										
Nøkkelsetninger										
O-B-I -lesestrategi										
Strukturert tankekart										
Læresamtalen										
Sammendrag										
Repetisjon og videreutvikling av innlærte strategier										
Elevene finner «sine» egne strategier										
Bruke strategier variert og fleksibelt										

Lesemetoder

Lineær lesing er å lese en tekst fra en klart definert begynnelse og til en like definert slutt. Romaner, noveller og de fleste læreboktekster leses som regel lineært

Letelesing/skanning brukes når en er på jakt etter detaljer i en tekst. Letelesing leder sjelden til en helhetlig forståelse, men kan være hensiktsmessig når formålet med lesingen er å finne svar på konkrete spørsmål

Nærlesing eller dybdelesing vil si å lese og bearbeide teksten på ulike måter for å lære. Den som nærleser bruker strategier i før-, under- og etter lesefasen.

Stillelesing er å lese stille for seg selv, og er trolig den vanligste lesemetode i både fritidslesing og lesing i skolesammenheng. Lesemetoden brukes mye, men er ikke alltid like effektivt. I ethvert klasserom sitter elever som ikke får med seg innholdet når de leser stille. Lærer må alltid følge opp forståelsen med samtaler, logger eller arbeid der de får anledning til å vise det de har lært.

Skumlesing/skimming trenes når en gjør elevene oppmerksomme på meningsbærende enheter i Læringsstrategi er den strategien en velger for å strukturere, organisere og bearbeide innholdet i det en leser for at læringsutbytte skal bli best mulig teksten, overskrifter, enkeltord, setningsdeler, første setning i avsnittene osv. Målet er å skaffe seg oversikt over en tekst (OBI)

Ikke-lineær lesing, er lesing av tekster som ikke har en klar begynnelse eller slutt. Lesemetoden trenes gjerne ved å lese nettekster, men også - boktekster kan benyttes for å lære elevene å skape sammenheng i sammensatte eller multimodale tekster. Elevene må lære seg å utnytte informasjonen fra bilder, grafer, tabeller, illustrasjoner, lydfiler osv. og gå opp egen «lesesti» gjennom nettekster så vel som læreboktekster.

Opplevelseslesing er lesemetoden elevene oftest bruker i frileesing på skolen eller hjemme. Opplevelseslesing – av både faglitteratur og skjønnlitteratur – gir elevene leseerfaringer. De etablerer egne leseroller og lesevaner, og de kan bevisst og/eller intuitivt prøve ut ulike forståelsesstrategier.

Høytlesing er når læreren leser høyt for elevene, eller når elevene leser høyt for seg selv. Læreren modellerer god lesing og alle elevene får samme tilgang til stoffet. Mange elever har stort utbytte av å lese enkelte tekster på denne måten fordi det gjør det enklere å tilpasse lesefarten til innholdet og at de lærer bedre når de hører teksten samtidig som de leser den

Korlesing er å lese høyt sammen ed andre. Lesemetoden egner seg spesielt godt når målet er å øke leseflyt. Når lærer leser i kor sammen med elevene kan hun støtte dem ved å tydeliggjøre uttale av vanskelige ord og skape liv i teksten.

Klasselesekurs

Hva:

Et klasselesekurs er kort sagt **et lesekurs for en hel klasse**. Hensikten med klasselesekursene er å gi elever muligheten til å komme videre i sin leseopplæring og automatisere og bruke verktøyene de har tilegnet seg i tidligere opplæringsløp.

Klasselesekurs skal være en del av det ordinære opplæringstilbudet, med de nødvendige tilpasningene i hver enkelt elevgruppe.

Tips og ideer:

2.trinn

- Tips fra Undervisningsmetoder.
- Tips fra Spireserien.
- Tips fra Malimo - Lesevinduet

4. trinn

- Her er en liten forklaring på helhetslesing.
- Eksempel på ferdige opplegg rundt helhetslesing;
Lesevinduet+Malimo

6. Trinn

- Tekstene er hentet fra nysgjerrigperbladene.

Kurs:

2. trinn:

Klasselesekurset er rundt de 100 første høyfrekvente ordene.

La elevene bruke ordkort, les med stoppeklokke, bilde til ord, les med spinner, løp les skriv, ordkjeder (dele opp).

4. Trinn

På 4. trinn er klasselesekurset bygd opp etter prinsippet helhetslesing.

Helhetslesing er en ramme med metodiske tiltak i spesialpedagogisk lese- og skriveopplæring utviklet av Jørgen Frost, og kan karakteriseres som en form for balansert leseopplæring. Under Helhetslesing jobbes det med den samme teksten gjennom tre ulike faser: A) helhet, B) del, C) helhet. Målet er å få eleven til å samordne språklig kontroll med økt innsikt i avkoding (Frost, 1999).

6. trinn

På 6. trinn er klasselesekurset bygd opp på prinsippet om helhetslesing, men denne gangen er utgangspunktet faktatekster (sammensatte tekster).

Veiledet lesing og skriving

Veiledet lesing:

Veiledet lesing er en undervisningsmetode der læreren skal veilede elevene slik at de gjennom ulike lesestrategier får økt leseforståelse. Når læreren skal bruke veiledet lesing som metode er det viktig at han/hun kjenner til teksten, ha et mål med hvorfor denne teksten skal brukes og en plan for hvordan det skal arbeides med teksten i undervisningsøkten. Når en arbeider med veiledet lesing kan det være lurt å fokusere på de tre ulike fasene:

1. **Førlesefasen:** Presenterer læringsmål, skaper en førforståelse sammen med elevene, snakker sammen om tittel, bilder og enkelt ord. Les teksten sammen med elevene.
2. **Lesefasen:** Arbeid med illustrasjon, ord og begreper, lesestrategier, leseforståelse og virkemidler. Her kan elevene lese hver for seg.
3. **Etterlesingsfasen:** Snakk med elevene om teksten og de lesestrategiene som er brukt. Er læringsmålet nådd? Elevene arbeider sammen i plenum.

Veiledet skriving:

For å oppnå gode skriftlige ferdigheter i de ulike fagene er det viktig at elevene blir veiledet gjennom skriveprosessen. Elevene må derfor få eksplisitt skriveundervisning i fagene. Lærer modellerer og utformer tekster sammen med elevene, benytter eksempeltekster, skriveammer og prosessorientert skriving som metode. Gradvis utvikles elevene til selvstendige skrivere.

Tips:

Veiledet lesing:

Last ned hefter; [veiledet lesing på små/mellom og ungdomstrinn](#)
[Veiledet lesing i praksis](#)

Veiledet skriving:

[Hva er veiledet skriving?](#)
[Veiledet skriving med de minste](#)
[Skrivestøtte fra språkløyper](#)
[Kreativ skriving](#)

Digitale verktøy

Hvorfor læringsbrett på 1.-4. trinn:

- Utvikle digitale ferdigheter iht. kompetansemål.
- Tilpasse oppgaver til nivå.
- Variasjon i undervisningen.
- Motivasjon i undervisningen.
- Verktøy for deling;
Elev-elev, lærer-elev.
- Verktøy for vurdering.

Verktøykasse:

Disse bør anvendes:

Kidspiration: lage tankekart med dagens bokstav – bilde og tekst.

Book Creator: lage bøker til hver bokstav med ulike oppgaver.

Showbie: oppgavedeling, lekser, lese inn.

SmashHD: skriving med lyd støtte.

Disse er eksempler på andre apper som kan anvendes:

- Puppet Pals: lage muntlige fortellinger.
- Clips: lage video med effekter.
- Matemagisk matematikkapper: Regne, telle, regne mer, måling, tid, geometri, brøk.
- Pillipop: lage muntlige og skriftlige fortellinger.
- Lego WeDo: koding og samarbeid.
- Tella: regning og begreper.
- Drawing Pad (tegnebrett): Forme bokstaver og tall.
- Minecraft Education.
- Number Frame: matematikkapp.
- Number Pieces: matematikkapp.
- GG (GraphoGame): leseapp.
- På sporet ABC: leseapp.

Hvorfor PC på 4.-10. trinn:

- Pc er et verktøy og en metode for å variere undervisningen.
- PC-en tilbyr mange program som gjør at elever med ulike utfordringer stiller likt med resten.
- Klok bruk av pc er med på å heve resultat og gi en god støtte for de som trenger det.
- Kan være med å lage mer varierte fremføringer og innleveringer.

- Ta vare på egen pc.
- Logge inn med brukernavn og passord.
- Bruke Word og PowerPoint.
- Bruke Teams.
- Kjenne grunnleggende regler for nettvett.

- Tastaturbo
- Opplæringsvideoer fra ADHD/Dysleksi Norge for elever
- IKT og skole – Digitale ting jeg gjør og tenker
- Minskole.no – ikt for elever

Digitale læringsverktøy– i språkopplæringen

Verktøy for å trene på lesing	Lese og skrivestøtte	Tekst til tale	Tale til tekst
<u>Ordtreneren</u> – trene rettskrivning.	Smash HD – skrive med lyd støtte. App på læringsbrettene.	Office Lens, App som tar bilde av tekst med opplesning.	<u>Dikteringsfunksjo</u> <u>n</u> <u>i ulike programm</u> <u>er</u>
<u>Lesetreneren</u> – trene leseflyt.	Engasjerende leser – opplesning i officepakka.	Engasjerende leser – opplesning av egen eller andres tekster.	Smash HD / STL+ – skrive med diktering. App på læringsbrettene.
GraphoGame – bokstavbilde til bokstavlyd. App på læringsbrettene.	Showbie/ It's learning – kan få teksten opplest.	<u>Brettboka</u> - kjøpe lærebøker som lydbøker.	
	<u>Tastaturbo</u> – trene på touchprogram.	<u>NLB</u> – bibliotek med innleste bøker.	
	<u>Den digitale verktøyka</u> <u>ssen for elever</u>	<u>Den digitale verktøyka</u> <u>ssen for elever</u>	<u>Den digitale verktøyka</u> <u>ssen for elever</u>

God praksis på SFO

- Alle ansatte har ansvar for en organisert, variert og gode SFO – dager for alle barn.
- Ansatte legger til rette for lek som inkluderer alle, og veileder slik at barna bruker språket sitt aktivt i samspill med andre.
- De ansatte motiverer, inspirerer og veileder barna slik at alle deltar i leken, både styrt og frilek.
- Ansatte snakker sammen og samhandler med barna på positiv måte og er gode språkmodeller for barna. Alle er beviste på at alle hverdagssituasjoner og gode språkarenaer for barna.
- De ansatte har ansvar for at det foregår aktiviteter som treffer den barnegruppen de har og sammen med barna lager et innholdsrik SFO – tilbud som fremmer språkutvikling i seg selv og sammen med andre.

Hvordan jobber vi med språkutviklingen på SFO?

- Les høyt: En av de beste måtene å bidra til barns språkutvikling på er å lese høyt for dem. SFO kan legge til rette for at barna får tilgang til et bredt utvalg av bøker og tilby regelmessige lesestunder der en voksen leser høyt for barna. Dette kan øke barnas ordforråd, forståelse av språkstruktur og stimulere fantasien.
- Samtale: Gjennom samtale med andre barn og voksne, kan barna øve på å uttrykke seg selv og lytte til andres synspunkter og meninger. SFO kan oppmuntre til samtale og diskusjon ved å organisere gruppeaktiviteter og legge til rette for uformelle samtaler i lekeområdene.
- Språkleker: Lekbasert læring er en effektiv måte å stimulere barns språkutvikling på. SFO kan legge til rette for språkleker som for eksempel rim og regler, sangleker, ordlek og memoryspill. Dette gir en morsom og lærerik aktivitet der barna kan lære nye ord og uttrykk.
- Skriveaktiviteter: SFO kan også bidra til barns språkutvikling gjennom skriveaktiviteter som å skrive dikt, historier og dagbok. Dette gir en mulighet for barna å øve på å uttrykke seg skriftlig og styrke sin forståelse av skriftspråket.
- Flerspråklighet: Mange barn i dag har en flerspråklig bakgrunn, og SFO kan legge til rette for å stimulere og utvikle både morsmålet og norsk. Ved å tilby en trygg og støttende atmosfære for å lære og praktisere språk, kan SFO hjelpe til med å utvikle barnas flerspråklige kompetanse.

Generelt er det viktig for SFO å legge til rette for et inkluderende og støttende læringsmiljø der barna kan utforske og utvikle sitt språk på en morsom og lærerik måte.

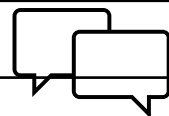
1. trinn

Bokstavprogresjon

- 2 bokstaver i uka, introduserer liten og stor bokstav på likt.
- Progresjonsrekkefølgen:
- s - i - l - o - a - m - e - n - f - å - r - u - v - æ - y - d - ø - h - b - k - t - p - g - j - c - q - w - z - x
- Introdusere dagens bokstav. Bruk gjerne en koffert eller hatt, og trekk opp gjenstander med dagens bokstav.
- Jobb med hva slags lyd bokstaven lager, og hvordan man former munnen og plasserer tunga.
- Forme bokstaven med ulike gjenstander (modellkitt, sand, skrive på rygg, lage med kropper, lego, finne bokstaver i naturen, skrive med vann på tavle, male, Øisteins blyant, osv.).
- Skrive bokstaven inn i bokstavhus.
- Kjenne igjen vokal og konsonant.
- Alle jobber med bokstavene med blyant og på læringsbrett.
- Bruker bokstaven som for-, midt- og sluttlyd.
- Se Lesekorpset og/eller Bokstavkongen.

Det fonologiske året

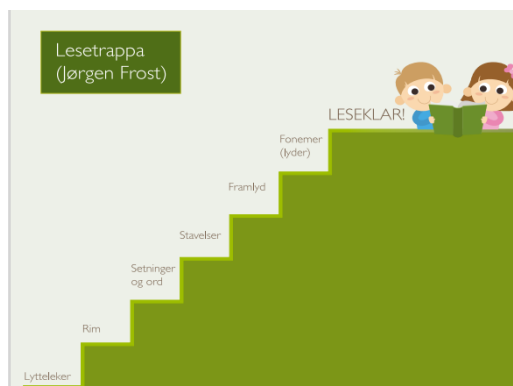

God fonologisk opplæring på 1. trinn inkluderer å lære lydene som tilhører det språket som undervises, samt å lære å gjenkjenne, identifisere og manipulere disse lydene i ord og setninger. Lærerens kompetanse om hvordan fonologisk bevissthet og ordlesingsstrategier utvikles, er en grunnleggende forutsetning for å gi elevene tilpasset leseopplæring. Bruk kommunal fonologitest om du er usikker på elevenes ståsted.

Det fonologiske året

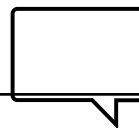
Fonologisk bevissthet gjennom språklek:

- Lytte ut ord som rimer.
- Lytte ut første lyd.
- Lytte ut siste lyd.
- Lytte ut midterste lyd.
- Dra sammen bokstavlyder.
- Kunne klappe stavelser i ord.
- Legge til en lyd i et ord for å lage et nytt ord.
- Ta bort en lyd for å endre ord.
- Bytte lyder i et ord.
- Kunne identifisere lik lyd i ulike ord.
- Lage setninger.

1. trinn

Muntlige ferdigheter

- Samhandler med andre gjennom å lytte, fortelle og samtale.
- Tar ordet og venter på tur.
- Lytter når andre snakker.
- Kommer inn i og deltar i lek på en god måte.
- Går ut av leken på en god måte.
- Deltar i rollelek.
- Tar imot beskjeder med flere ledd og utfører dem.
- Forteller om egne opplevelser til klassen.
- Lager muntlige fortellinger.
- Forteller en vits eller gåte.
- Lager muntlige regnefortellinger.
- Bruker matematiske begrep i felles samtaler.
- Kan sortere og ordne ut i fra kjente egenskaper i samspill med andre.
- Teller forover og bakover til 20.

Å kunne lese

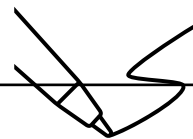
- Jobber med grunnleggende avkoding og staving, gjennom lek, sang, tegning og andre kreative aktiviteter.
- Kan bokstavnavn og språklydene for hver bokstav.
- Trekker lyder sammen til ord første halvår.
- Finner stavelser i ord.
- Finner ord som rimer.
- Vet hva ord og setninger er.
- Gjenkjenner de 50 første høyfrekvente ordene som ordbilder. (Tips: hentediktat, tyggisord)
- Bruker BO-blikk (se på bilder og overskrift).
- Leser bilde og ord på papir og skjerm.
- Bruker lesefinger.
- Finner ord i ord.
- Sitter med leseaktivitet individuelt i 10 minutter.
- Lese egenprodusert tekst (enten digitalt eller på papir) for læringsvenn eller for klassen).
- Låner bok på biblioteket.

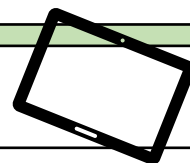
1. trinn

Å kunne skrive

- Har riktig blyantgrep.
- Gjenkjenner bokstavene, som for eksempel; skrive første lyd i et ord, siste lyd og midterste lyd.
- Lager bokstavene og tall med ulike materialer (plastelina, sand, på ryggen osv).
- Lekeskriver med blyant og på tastatur.
- Bruker myldrebilder til å skrive blant annet «jeg ser...» setninger.
- Lager en bildebok ved hjelp av Book Creator, blant annet bokstavbøker. Bruk gjerne talende tastatur underveis.
- Skriver lister.
- Er kjent med kjennetegnene og lager enkle eventyr med tekst og bilde.
- Skriver en kort tekst om egne opplevelser.
- Skriver tankekart og tegnekart, både digitalt og for hånd.
- Skriveglede (skriveverksted) skal være tilstede på planen hver uke.
- Plasserer bokstavene riktig i bokstavhus (bok om tema).
- Skriver setninger med stor bokstav og punktum.
- Skriver seg til lesing ved å bruke diktering (Smash HD, STL+ eller Skoleskrift).
- Utforsker skriving på Minecraft eller andre apper.

Digitale ferdigheter

- Logger inn med brukernavn og passord.
- Finne og kjenne igjen bokstaver og tall på tastaturet.
- Kunne lese strømkapasitet.
- Ta bilde.
- Scanne qr-kode.
- Ta skjermbilde.
- Godkjenne fra airdrop.
- Leser enkle tekster og oppgaver på skjerm.
- Utforsker skriving ved å produsere egne tekster med tekst, bilder og lyd i Book Creator.
- Skaper tekster med å bruke diktering.
- Kjenner reglene for bruk av læringsbrett.

2. trinn

Muntlige ferdigheter

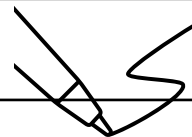
- Samhandler med andre gjennom å lytte, fortelle og samtale.
- Presenterer, beskriver, forteller og diskuterer på hensiktsmessige måter, både spontant og planlagt, også foran et publikum.
- Forklarer hva en setning er.
- Forklarer hva et sammensatt ord er.
- Gir eksempler på antonymer og synonymmer.
- Lager egne dikt med rim og rytme.
- Utfører handlinger basert på informasjon gitt i muntlige beskjeder.
- Deltar og undrer seg sammen med andre i matematiske oppgaver.
- Kan (med støtte) skille mellom meninger og fakta.
- Forteller en historie – og understreker handlingen ved hjelp av stemmebruk og intonasjon.
- Forteller hvor mye klokken er.
- Teller forover og bakover til 200.
- Forklarer metodene sine i utregning.
- Forteller om egne opplevelser og følelser.
- Uttrykker egne meninger.
- Tar ordet etter tur.
- Gjenforteller innhold med egne ord.
- Stiller spørsmål til innhold i en lest tekst.
- Øver seg på å gi konstruktive tilbakemeldinger på andres muntlige presentasjoner.

Å kunne lese

- Finner stavelser i ord ved å sette prikk under vokalene og dele ord i naturlige stavelser.
- Avkoder diftongene.
- Finner rim på egenhånd.
- Kan alfabetet.
- Avkoder non-ord.
- Avkoder ord med –ng og –nk.
- Deler opp sammensatte ord og eksperimenterer med å lage nye.
- Stopper ved punktum, komma og andre tegn.
- Gjenforteller lest tekst med egne ord.
- Leser enkle tekster på papir og skjerm.
- Stiller egne spørsmål til lest tekst.
- Bruker BO-blikk (se på bilder og overskrift før teksten leses).
- Stopper opp ved ord de ikke forstår.
- Gjennomfører stillelesingsøkt, minimum 15 min.
- Bruker Showbie – elevene leser inn 1-2 ganger per uke.
- Leser høyt for lærer og i liten gruppe.
- Gjennomfører repetert lesing vår og høst.
- Kjenner igjen de første 100 høyfrekvente ordene som ordbilder.
- Forteller hva de har lest til en voksen eller medelev.

2. trinn

Å kunne skrive

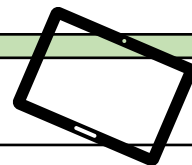

- Skriver på en måte som andre kan lese.
- Skriver tallene riktig retning og på rett plass i posisjonssystemet.
- Skriver setninger med riktig bruk av store og små bokstaver.
- Skriver setninger med riktig tegnsetting.
- Skriver med håndskrift og på tastatur.
- Deltar i felles tekstskaping i klassen.
- Veiledet skriving med hjelp av for eksempel ordlister, setningsstartere og skriverammer.
- Blir kjent med sjangertrekkene og skrive en fortelling selv med støtte i modellering/eksempeltekster.
- Tenkeskriver – skrive tanker uten å tenke på håndskriften, bokstavformingen, sjangere eller andre formkrav.
- Friskriver både med håndskrift og på tastatur.
- Gjenforteller skriftlig en fortelling med både tekst og bilder, for eksempel fra kjente eventyr.
- Gir respons på medelevers tekster.
- Lager sammensatte tekster med blyant og digitalt for å formidle egne tekstopplevelser.
- Skriver de første 100 høyfrekvente ordene.
- Vet hva et substantiv er og kan finne det i setninger.

Rettskriving, eleven skriver:

- ord med -nk og -ng-lyd.
- ord med kj-lyd.
- ord med sj-lyd.
- ord med gj-ord.
- spørreord.
- diftonger.
- sammensatte ord.

Digitale ferdigheter

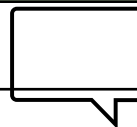

- Bruker appene på en god måte.
- Skaper tekst i ulike apper og programmer med diktering og tastatur.
- Bruker læringsbrettet i språkopplæringen.
- Kan logge seg inn på, og bruke nettsider på en god måte.
- Finner selv frem til og lytter til digitale tekster.
- Bruke læringsbrett til enkel koding.

3. trinn

Muntlige ferdigheter

- Samhandler med andre gjennom å lytte, fortelle og samtale.
- Uttrykker seg hensiktsmessig i ulike spontane og forberedte kommunikasjonssituasjoner.
- Gjenforteller, forklarer og reflekterer over innholdet i lest tekst.
- Deltar i matematiske samtaler med riktig begrep.
- Teller på ulike måter forover og bakover til 1000.
- Beskriver klokken med kvarter og minutter analogt og digitalt.
- Forklarer sammenhengen mellom addisjon og subtraksjon og kan sette ord på løsningsmetoden.
- Finner argumenter for og imot ut i fra et gitt tema.
- Følger enkle kriterier for fremføring.
- Lager muntlige fortellinger sammen i grupper.
- Forteller eget eventyr for andre med rette sjangertrekk.
- Finner alfabetisk rekkefølge i samarbeid med andre.
- Er bevisst på hvordan vi bruker språket sammen med andre.
- Leser inn en historie ved å bruke dikteringsfunksjon, i Book Creator eller Smash HD.
- Forklare ord og begreper uten å bruke ordet. (F.eks. spille Alias eller Kortskalle.)
- Lager egne vitser og gåter.
- Deltar i reflekterende, undrende og filosofiske samtaler.

Å kunne lese

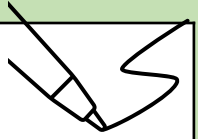

- Jobber med strategier før, under og etter lesing.
- Leser ulike type tekster.
- Finner nøkkelord i teksten og gjenforteller med nøkkelordene.
- Leser enkle tabeller og skjema.
- Har automatisert de 200 mest høyfrekvente ordene.
- Søker etter og henter ut informasjon fra sammensatte tekster på papir og skjerm.
- Leser og arbeider med tilhørende oppgaver.
- Jobber videre med den fonologisk treningen.
- Leser stavelser, bokstav, og lydkombinasjon, og grunnmorfemer.
- Leser med ulike lesemåter (korlesing, høytlesning, stillelesing, parlesing, repetert lesing).
- Leser ordkjeder og kan skille ut ordene.
- Leser informasjon i søylediagram.

3. trinn

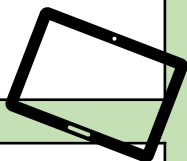
Å kunne skrive

- Skriver de 100 mest høfrekvente ordene riktig.
- Skriver sammenhengende og med funksjonell håndskrift.
- Skriver dikt, fortelling, tegneserie, eventyr og faktatekst.
- Har skriveverksted med fokus på skriveglede.
- Skriver fortellinger med overskrift, innledning, hoveddel og avslutning
- Kan sjangertrekkene til å skrive en kort faktatekst.
- Kan skrive setninger med rett tegnsetting.
- Bruker komma ved oppramsing.
- Kan skrive direkte tale i tekster med bruk av anførelstegn eller tankestrek.
- Skriver matematikk i rutebok.
- Finner verb, substantiv, adjektiv og preposisjoner i tekster, og skriver de.
- Skriver og sender e-post.
- Skriver svar med fullstendige setninger.
- Kan finne og bruke synonymer og antonymer.
- Jobber med touchmetoden med "Tastaturbo".

Rettskriving

- ord med sj- og kj-lyd.
- ord med o-, å- og æ-lyd.
- skriver ord i alfabetisk rekkefølge.
- ord med enkel og dobbel konsonant.

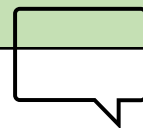
Digitale ferdigheter

- Bruker appene på en god måte.
- Skaper tekst i ulike apper og programmer med diktering og tastatur.
- Bruker læringsbrettet i språkopplæringen.
- Kan logge seg inn på og bruke nettsider på en god måte.
- Finner selv frem til og lytter til digitale tekster.
- Bruke læringsbrett til enkel koding, bruker verktøy som Lego Wedo eller BlueBot.

4. trinn

Muntlige ferdigheter

- Jobbe med orddeling.
- Holde et kort fremlegg om et gitt tema.
- Gi uttrykk for egne meninger og verdier.
- Forklarer forskjellen mellom fakta og meninger.
- Forteller om et faglig tema ved hjelp av relevante ord og begrep.
- Kan løse regneoppgaver i samarbeid med liten grupper.
- Deltar på refleksjoner og undring i alle fag og tema.
- Gjengir innhold med egne ord og stille oppklarende og utdypende spørsmål.
- Forklarer begreper med egne ord.
- Leser inn en historie i Word ved å bruke dikteringsfunksjon.
- Forklare hvordan man selv jobber best (VFL).
- Gir gode tilbakemeldinger til medelevers presentasjon.
- Stiller gode spørsmål og lager egne hypoteser til dette.

Å kunne lese

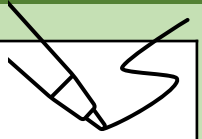

- Øker lesehastigheten uten at det går utover avkodingen.
- Leser med innlevelse.
- Finner relevante bøker på biblioteket.
- Leser med flyt, innlevelse og intonasjon.
- Retter seg selv underveis i lesingen.
- Velger egnet lesestrategi etter type tekst.
- Kombinerer bilde og tekst i selvskreven tekst.
- Leser og tolker sammensatte tekster. Reflektere rundt innholdet.
- Leser og tolker tabeller.
- Henter ut relevant informasjon i en tekst.
- Holder konsentrasjonen i minst 60 minutter under lesing og arbeid med tilhørende oppgaver.
- Deltar på felles samtale om teksten etter at elevene har lest selv.
- Leser regnefortellinger og skriftlige matematiske oppgaver og henter ut relevant informasjon.

4. Trinn

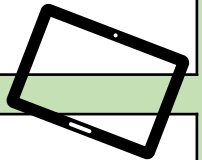
Å kunne skrive

- Jobber med grunnleggende skriveopplæring gjennom lek, sang, tegning, skrivning og andre kreative aktiviteter.
- Skriver tekster med struktur(begynnelse, handling og avslutning).
- Skriver tekster i ulike fag på fagets premisser og bruker rett begrep.
- Arbeider med sammensatte tekster, både papirbaserte og digitale (øve seg i å utnytte informasjonen i illustrasjoner, diagram, tabeller og grafer).
- Skriver sammenhengende tekster med funksjonell håndskrift, og på tastatur.
- Skriver de 100 mest høyfrekvente ordene riktig.
- Er bevisst på bruk av kilder.
- Blir kjent med hvordan man bøyer substantiv, verb og adjektiv.
- Kjenner til adverb.
- Skriver i gitt antall tid om et tema eller opplevelse, «tenkeskrive».
- Finner og skriver nøkkelord fra en tekst.
- Skriver egne regnefortellinger.
- Henter ut relevant informasjon og skriver rett informasjon i ulike diagrammer.
- Jobber med skrivestrategier, rettskriving og oppbygging av tekster.

Rettskriving:

- Skriver og kjenner igjen egennavn.
- Bøyer verb, substantiv og adjektiv.
- Skriver ord med o, og å - lyd rett.
- Skriver i alfabetisk rekkefølge på ord som har samme første bokstav.
- Forklarer et begrep/nytt ord i et ordkart.

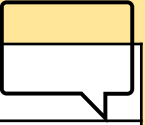
Digitale ferdigheter

- Tar vare på egen pc.
- Logger inn med brukernavn og passord.
- Skaper tekst med bilder i Word
- Lager en fremføring i Power Point.
- Bruker It's learning(teams) for å levere oppgaver muntlig og skriftlig.
- Kjenner nettvettreglene.
- Bruker dikteringsfunksjon og engasjerende leser i Word.
- Har funksjonell skrivehastighet på tastatur.
- Jobber med koding på Pc.

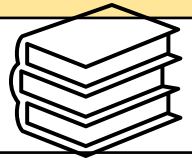
5. trinn

Muntlige ferdigheter

- Varierer stemmebruk og intonasjon i framføring av tekster
- Presenterer et fagstoff tilpasset formål og mottaker, med eller uten digitale verktøy
- Deltar aktivt i en samtale ved å lytte til og stille spørsmål til læringspartneren sin.
- Lærer å tolke kroppsspråk og mimikk.
- Kommuniserer med positivt kroppsspråk og mimikk. Tør å møte blikket til medelever og smile.
- Presenterer faglige emner muntlig i en gruppe/klasse.
- Øver på å si noe i klassemøter og undervisningsøkter.
- Gir læringspartner faglig respons med «Two stars and a wish» eller «Vurderingspil».
- Gjenforteller kort ved å benytte tankekart eller nøkkelsetninger.
- Lytter til og videreutvikler innspill fra andre og begrunne egne standpunkter i samtaler.
- Reflekterer rundt tema og tekster sammen med andre.
- Argumenterer for egne synspunkter.

Å kunne lese

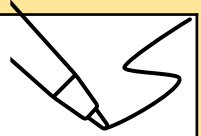
- Sikrer seg at alle elevene mestrer å lese etter det fonologiske prinsippet.
- Bruker gode strategier for å lese komplekse ord og stavelser.
- Øver automatisering av høyfrekvente ord.
- Kjenner til språkets oppbygning og gjenkjenne detaljer som stavelser, sammensatte ord ordklasser med mer.
- Jobber med, og finner synonymer, antonymer og kategorisere ord.
- Jobber med repetert lesing for å trene på lesehastighet og forståelse.
- Innfører *veiledet lesing* som metode over tid i hele klassen i alle fag.
- Kan gjenfortelle tekster i ulike sjangere.
- Leser varierte bøker innen ulik sjangere, spesielt innen myter og fortellinger.
- Stopper opp i teksten og be om hjelp når man ikke har forståelse for innholdet.
- Stiller relevante spørsmål fra en tekst.
- Lærer har fokus på høytlesning, og modellering i arbeidet med tekster i alle fag.
- Søker hjelp hos lærer eller bibliotekar for å finne egnede bøker på sitt eget nivå.
- Leser en kjent tekst inn på lydopptak eller for lærer/læringspartner.
- Har leselekser i ulike fag som gjennomgås på skolen, gjennomføres hjemme og følges opp på skolen i ettertid, i stor eller liten gruppe. Bruker aktive oppgaver der elevene må vise til gode strategier for å forstå innholdet (viktig å bruke digitale verktøy for å tilpasse)

5. trinn

Å kunne skrive

- Skrive eventyr til en eventyrsamling på pc (kan gis til barnehagen).
- Bearbeider egne tekster med utgangspunkt i tilbakemeldinger.
- Kan kjennetegnene for ulike sjangere. For eksempel myter og fortellinger med tydelig innledning, hoveddel og slutt.
- Skrifer ulike fortellinger med virkemidler (bygge spenning, utvide øyeblikket, person- og stedsbeskrivelser).
- Skrifer med en funksjonell håndskrift.
- Øver på touch og på å skrive med flyt på tastatur.
- Utvide ordforrådet og kunne bruke noen fagord/fremmedord.
- Lærer om og øver på å finne sikre kilder/usikre kilder.
- Skrifer argumenterende tekster.

Rettskriving:

- Øver på ord med kj-lyd/sj-lyd.
- Øver på ord med e/æ-lyd, o/u-lyd og lang og kort å-lyd.
- Øver på hver, vær, hvert og vært.
- Øver på stum h, d og t.
- Øver på å skrive ord med forenkling av dobbel konsonant.
- Bruker enkel tegnsetting riktig (punktum, komma og spørsmålsteget).
- Øver på å bøye substantiv, verb og adjektiv.

Digitale ferdigheter

- Øver seg på og kan bruke stavekontroll i Word.
- Lagrer og finner et dokument i riktig mappe på pc. Eleven forstår mappestrukturer.
- Øver på touch.
- Lærer om, øver på og viser digital dømmekraft i kommunikasjon med andre.
- Finner, vurderer og bruker digitale kilder i arbeid med egne tekster.
- Kjenner til og følger regler for nettvett.
- Kjenner til konsekvensene av å bryte regler for nettvett.
- Øver seg på å orientere seg i faglige kilder på biblioteket og digitalt.
- Øver på å leverer og lese inn tekst på Teams.
- Lager en presentasjon i PowerPoint.
- Øver på koding med Pc.

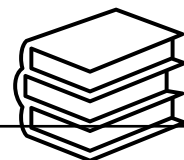
6. trinn

Muntlige ferdigheter

- Deltar aktivt i gruppesamtaler ved å lytte aktivt til andre og tørre å komme med egne tanker og øve på å begrunne egne meninger.
- Kommuniserer med positivt språk, kroppsspråk og mimikk i samtaler.
- Presenterer faglige emner muntlig for klassen. Kan dette både med og uten digitale hjelpemidler.
- Bidrar med argumenter i klassemøter.
- Gir læringspartner faglig respons gjennom «Kameratvurdering».
- Gjenforteller ved å benytte eget strukturert tankekart.
- Beskriver, forteller, argumenterer og reflekterer i ulike muntlige og skriftlige sjangre og for ulike formål
- Gir tilbakemeldinger i bearbeiding av egne tekster

Å kunne lese

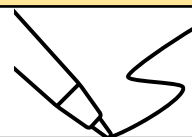

- Jobber med helhetslesing gjennom klasselesekurs i hel eller delt klasse.
- Stopper opp ved vanskelige ord i en tekst og kan søke etter ordets betydning alene eller sammen med klassen.
- Utvikler leseglede gjennom å lese mye, variert og tilpasset.
- Leser varierte bøker innen ulike sjangere, spesielt innen krim og spenning.
- Leser og følger en oppskrift eller en annen type instruksjon.
- Leser og gjøre rede for kjente ord og uttrykk med dobbeltbetydning.
- Les med blyant i hånda* - Være en aktiv leser når du leser fagtekster og skrive ned nøkkelord og spørsmål.
- Leser inn en egenprodusert tekst enten som lydopptak, eller for lærer/læringspartner.
- Har leselekser i ulike fag som gjennomgås på skolen, gjennomføres hjemme og følges opp på skolen i stor eller liten gruppe. Bruker aktive oppgaver der elevene må vise til gode strategier for å forstå innholdet (viktig å bruke digitale verktøy for å tilpasse).

6. trinn

Å kunne skrive

- Skriver en flott bok på pc, for eksempel til fadderbarnet.
- Bearbeider egne tekster med utgangspunkt i tilbakemeldinger.
- Kan kjennetegnene for ulike sjangere. For eksempel krimhistorie med tydelig innledning, hoveddel og slutt.
- Skriver ulike fortellinger med virkemidler (bygge spenning, utvide øyeblikket, person- og stedsbeskrivelser).
- Skriver med en funksjonell håndskrift.
- Øver på touch og på å skrive med flyt på tastatur.
- Utvide ordforrådet og kunne bruke noen fagord/fremmedord.
- Er bevisst på hva som er sikre kilder/usikre kilder.
- Kan reflektere og argumentere for egne og andres synspunkter i en tekst.

Rettskriving:

- Skrive ord med kj-lyd/sj-lyd.
- Skrive ord med e/æ-lyd og o/u-lyd.
- Kan forskjell på da/når og å/og.
- Skrive ord med forenkling av dobbel konsonant.
- Bruker tegnsetting riktig.
- Øver på og skille mellom preposisjoner, adverb og interjeksjoner.

Digitale ferdigheter

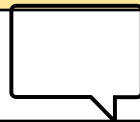

- Øver seg på og kan bruke hjelpemidler i Word, som for eksempel engasjerende leser, diktering og stavekontroll.
- Kan lagre og finne et dokument i riktig mappe på pc. Eleven forstår mappestrukturer.
- Kan dele dokumenter med hverandre.
- Skriver og sender en e-post.
- Øver på touch.
- Lærer om, øver på og viser digital dømmekraft i kommunikasjon med andre.
- Finner, vurderer og bruker digitale kilder i arbeid med egne tekster.
- Kjenner til og følger regler for nettvett.
- Kjenner til konsekvensene av å bryte regler for nettvett.
- Øver seg på å orientere seg i faglige kilder på biblioteket og digitalt.
- Lager en presentasjon i PowerPoint.
- Leverer inn lekser og oppgaver i teams.
- Øver på koding med Pc.

7. trinn

Muntlige ferdigheter

- Deltar aktivt i samtaler i klassen ved å lytte aktivt til andre og tørre å komme med egne tanker og kunne begrunne meninger.
- Kommuniserer med positivt språk, kroppsspråk og mimikk i samtaler.
- Presenterer faglige emner muntlig for klassen og andre klasser, både individuelt og i gruppe. Kan dette både med og uten digitale hjelpemidler.
- Bidrar med reflekterte argumenter i klassemøter.
- Gir læringspartner faglig respons etter kriterieliste.
- Gjenforteller ved å benytte eget skrevet sammendrag.
- Sammenligner talespråk i nærmiljøet med andre talespråkvarianter i Norge og med nabospråk
- Utforsker og reflekterer over skjønnlitteratur og sakprosa på bokmål og nynorsk, på svensk og dansk, og i oversatte tekster fra samiske og andre språk.
- Argumenterer for egne og andres synspunkter.

Å kunne lese

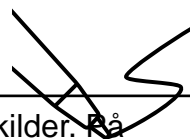

- Velger passende lesestoff/bøker ut ifra egne leseferdigheter og forutsetninger (se til lesestrategiplan).
- Stilleleser skjønnlitterære tekster flere ganger i løpet av uka.
- Leser sammensatte tekster og bruke gode læringsstrategier for å hente ut informasjon.
- Bruker egne erfaringer for å velge hensiktsmessige lesestrategier i forhold til tekst og sjanger.
- Gjenkjenner de ulike sjangrene.
- Leser varierte bøker innen ulike sjangere, spesielt innen fantasy.
- Bruker ordkart eller andre egnede strategier for å lære nye ord og begrep.
- Leser en instruksjon og utfører oppgavebestillingen.
- Leser undertekster på aldersadekvate filmer.
- Stopper opp i teksten og undersøke når man ikke har forståelse for innholdet.
- Gir en troverdig gjenfortelling av en tekst.
- Stiller relevante spørsmål fra en tekst.
- Leser fagtekster sammen med resten av klassen (veiledet lesing).
- Lærer har fokus på høytlesning i alle fag, være god på høytlesningsstrategier.
- Velger bøker på egne leseforutsetninger.
- Leser inn en egenprodusert tekst for liten eller større gruppe.
- Øver på replikker med innlevelser for fremføring av for eksempel skuespill, dikt, sang.
- Har leselekser i ulike fag som gjennomgås på skolen, gjennomføres hjemme og følges opp på skolen i stor eller liten gruppe. Bruker aktive oppgaver der elevene må vise til gode strategier for å forstå innholdet.

7. trinn

Å kunne skrive

- Skriver en sakprosatekst (sammensatt tekst) fra for eksempel leirskolen med kilder. På pc.
- Skriver en lengre tekst som presenteres for andre. For eksempel «Boka om meg selv».
- Bearbeide egne tekster med utgangspunkt i tilbakemeldinger.
- Kan kjennetegnene for ulike sjangere. For eksempel fantasy.
- Skriver ulike fortellinger med virkemidler (bygge spenning, utvide øyeblikket, person- og stedsbeskrivelser).
- Skriver med en funksjonell håndskrift.
- Skriver med flyt på tastatur.
- Utvider ordforrådet og kan bruke mange fagord/fremmedord.
- Bevisst på å bruke egne ord ved bruk av kilder.
- Skriver tekster som får frem flere synspunkter i en sak og begrunner disse.
- Kan reflektere og argumentere fra tema i flere fag.

Rettskriving:

- Skriver ord med kj-lyd/sj-lyd.
- Skriver ord med e/æ-lyd og o/u-lyd.
- Kan forskjell på da/når og å/og.
- Skriver ord med forenkling av dobbel konsonant.
- Bruker tegnsetting riktig i en tekst.
- Skiller ordklassene og kan bøye substantiv, verb og adjektiv.
- Kan enkel setningsanalyse (subjekt, verbal, direkte objekt og indirekte objekt).

Digitale ferdigheter

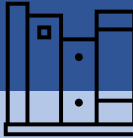
- Øver seg på og kan bruke hjelpemidler i Word, som for eksempel engasjerende leser, diktering og stavekontroll.
- Lagrer og finner et dokument i riktig mappe på pc. Forstår mappestrukturer.
- Finner og bruker ulike programmer de har på skolepc (For eksempel Exel, Audacity og Geogebra).
- Øver på touch og skriver tekster med flyt på tastatur.
- Lærer om, øver på og viser digital dømmekraft og opptrer etisk og reflektert i kommunikasjon med andre.
- Finner, vurderer og bruker digitale kilder i arbeid med egne tekster.
- Kjenner til og følger regler for nettvett.
- Kjenner til konsekvensene av å bryte regler for nettvett.
- Øver seg på å orientere seg i faglige kilder på biblioteket og digitalt.
- Tester ut å lage podcast om et samfunnsfaglig emne.
- Bruker dramatisering til å produsere en kort film i gruppe.
- Bruker teams for oppgavearbeid alene og sammen med andre.
- Blir kjent med verktøyet onenote.
- Koder med pc, bruker for eksempel verktøy som Scratch eller MicroBit.

<u>Språkløyper</u>	På språkløyper finner du gratis kompetanseutviklingspakker som barnehager og skoler lett kan ta i bruk i lokalt utviklingsarbeid. Kompetanseutviklingspakkene består av en rekke økter på 40–80 minutt med fagtekster, filmer, videoforelesinger, refleksjonsspørsmål og oppgaver til mellomarbeid.
<u>Realfagsløyper</u>	Realfagsløyper er et verktøy for kompetanseutvikling i matematikk- og naturfagdidaktikk for tilsette i barnehager og skoler.
<u>Skrivesenteret</u>	Her finner du informasjon og tips om hvordan du kan gi god skriveopplæring fra barnehage til videregående.
<u>Lesesenteret</u>	Lesesenteret har laget en rekke ressurser til bruk for pedagoger/lærere, både i barnehagen, grunnskolen og videregående opplæring. Her vil du finne undervisningsopplegg og praksisfortellinger, tips og materiale til observasjon og kartlegging, samt omtale fagartikler og bøker som kan være nyttige.
<u>Statped</u>	Statped formidler spesialpedagogisk kunnskap til målgruppen. De har også en egen avdeling som lager filmer og tester ut digitale programmer og apper.
<u>DysleksiNorge</u>	Hovedsiden til Dysleksi Norge, nyttige fagtips og artikler.
<u>IKT – Inspirasjon i skulen</u>	En nyttig padlet utviklet av Ålesund kommune
<u>IKT hjelpemiddel</u>	En padlet om hjelpemidler, podcast, elæring, webinarer og forskning rundt skrive og lesevansker/dysleksi
<u>Udir - grunnskole</u>	En samleside med informasjon om det meste man møter i skolehverdagen, alt fra spesialpedagogikk til skolemiljø.
<u>Udir - barnehage</u>	En samleside med informasjon om det meste man møter i barnehagehverdagen, alt fra spesialpedagogikk til skolemiljø.
Podkaster	Lesing og skrijving i begynneropplæringen Rekk opp hånda Læringsrommet Det virker! Læringsmiljø i barnehage og skole Påddkast

Dyskelsihåndboka for lærere	Åsne Midtbø Aas
Når lesing blir vanskelig	Dysleksi Norge
Veiledet lesing og skriving i begynneropplæringen	Grethe Klæboe og Dagrun K. Sjøhelle
Lek i begynneropplæringen	Aslaug A. Becher og Elisabeth Bjørnstad
Begynneropplæring i norskfaget	Christian Bjerke og Ronny Johansen
Skriving i begynneropplæringen	Kathrine V. Tollaksen mf.
Språklig!	Connie L. D. Brekkli mf.
Førsteklasses skriving	Christian Bjerke og Ronny Johansen
101 – serien	Kåre Kverndokken
Lesing i alle fag – på mellomtrinnet	Gry Wikborg og Mari S.Paulsen
Uteskole i praksis	Frøya E. Astrup
Ord og begreper i klasserommet	Gro Ulland og Renate Jensen
Læringsstrategier i praksis	Gerd Fredheim
Lær elevene å lære	Tacha Elung
Helhetlig vurderingspraksis i skolen	Kjell Evensen
Vurdering uten prøver	Nils H. Nordberg
Lesekurs i klassen	Vigdis Refsahl

